

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25.06.2008, sp. zn. 21 Cdo 1723/2007, ECLI:CZ:NS:2008:21.CDO.1723.2007.1

Číslo: 43/2009

Právní věta: Zástavní smlouva o zastavení věci patřící do bezpodílového spoluvlastnictví, na níž byl padělán podpis jednoho ze zástavců, kteří jsou manžely, je absolutně neplatná (§ 39 obč. zák.).

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 25.06.2008

Spisová značka: 21 Cdo 1723/2007

Číslo rozhodnutí: 43

Číslo sešitu: 4

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Zástavní právo

Předpisy: § 144 odst. 1 předpisu č. 40/1964Sb.

§ 145 odst. 1 předpisu č. 40/1964Sb.

§ 151b odst. 1 předpisu č. 40/1964Sb.

§ 39 odst. 1 předpisu č. 40/1964Sb.

§ 40a odst. 1 předpisu č. 40/1964Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalobkyně se žalobou (původně podanou proti I. bance, a. s.) změněnou v průběhu řízení domáhala určení, že „neexistuje zástavní právo k nemovitostem objektu bydlení – rekreační chatky ev. č. 66 na parc. č. st. 125, parc. č. st. 125 a pozemku parc. č. 566/3 – ostatní plocha v kat. území a obci S. T., zapsaných u Katastrálního úřadu v O., na základě zástavní smlouvy k nemovitostem ze dne 28. 3. 1995, Katastrálním úřadem v O. dne 29. 5. 1995 s právními účinky vkladu ke dni 6. 4. 1995, ve prospěch Č. banky, a. s.“. Žalobu odůvodnila zejména tím, že její manžel L. C. uzavřel zástavní smlouvu, podle které byly k zajištění pohledávky Č. banky, a. s., dne 28. 3. 1995 zastaveny předmětné nemovitosti, jež jsou nyní součástí jejich společného jmění; zástavní smlouvu uzavřel bez souhlasu žalobkyně a smlouvu také – jak vyplývá z posudku znalce PhDr. J. V. – „za žalobkyni bez jejího souhlasu a vědomí podepsal“. Žalobkyně, která se o zřízení zástavního práva dozvěděla až ze sdělení věřitele ze dne 30. 10. 1997, jímž byla spolu s manželem „upozorněna na zamýšlený výkon zástavního práva“, má za to, že zástavní smlouva ze dne 28. 3. 1995 je absolutně neplatná a že zástavní právo podle takové smlouvy nemohlo vzniknout.

K r a j s k ý s o u d v Ostravě – poté, co usnesením ze dne 29. 12. 2004 připustil, aby na místo dosavadního žalovaného vstoupila společnost C., LTD, se sídlem Anglie (§ 107a o. s. ř.), a aby do řízení přistoupil žalovaný 2) (§ 92 odst. 1 o. s. ř.) – rozsudkem ze dne 3. 1. 2006 žalobu zamítl a

rozhodl, že žalobkyně je povinna zaplatit žalovanému 1) na náhradě nákladů řízení 31 958 Kč „na účet“ advokáta JUDr. P. Z. a že žalobkyně je povinna zaplatit České republice „na účet Krajského soudu v Ostravě zálohově vyplacené svědečné“ ve výši 4920 Kč. Z provedení dokazování dovodil, že podpis žalobkyně a žalovaného 2) na zástavní smlouvě ze dne 28. 3. 1995 byl dne 5. 4. 1995 notářsky ověřen a že znalec PhDr. J. V. z oboru písmoznalectví ve svém znaleckém posudku uvedl, že na zástavní smlouvě ze dne 28. 3. 1995 není podpis žalobkyně pravým podpisem jmenované a že jde o smyšlený podpis vyhotovený jinou osobou, aniž by bylo možné dovodit, že posuzoval originál smlouvy, který je „založen na katastrálním úřadě“. I kdyby žalobkyně opravdu smlouvu nepodepsala, je třeba podle názoru soudu prvního stupně hodnotit její platnost podle ustanovení § 145 odst. 2 obč. zák., podle něhož je smlouva neplatná, avšak jen tehdy, dovolá-li se neplatnosti ten, kdo je jí dotčen, aniž by ji sám způsobil (§ 40a obč. zák.). Právo dovolat se neplatnosti se promlčuje; protože promlčecí doba uplynula dnem 6. 4. 1998 a žaloba byla podána u soudu dne 18. 10. 2000, namítla žalovaná 1) důvodně promlčení „práva na dovolání se relativní neplatnosti právního úkonu“. Zástavní smlouva ze dne 28. 3. 1995 je tedy platným právním úkonem a zástavní právo podle ní zřízené „existuje“.

K odvolání žalobkyně V r c h n í s o u d v Olomouci rozsudkem ze dne 14. 9. 2006 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl, že žalobkyně je povinna zaplatit žalovanému 1) na náhradě nákladů odvolacího řízení 5075 Kč „na účet“ advokáta JUDr. P. Z. a že žalobkyně a žalovaný 2) „nemají vzájemně právo“ na náhradu nákladů odvolacího řízení. Na základě skutkových zjištění soudu prvního stupně dovodil, že zastavení nemovitostí sice není běžnou záležitostí, kterou by mohl vykonat každý z manželů, že však souhlas druhého manžela nemusí být „vyjádřen výlučně tím, že takovýto úkon (zástavní smlouvu) učiní (podepíše) oba manželé, ale souhlas druhého manžela může být dán jakoukoliv formou, to je i ústně nebo mlčky, předem nebo i dodatečně“; není-li „žádným způsobem dán, je právní úkon neplatný jen relativně“. Odvolací soud dále dovodil, že žalobkyně uplatnila nárok na neplatnost zástavní smlouvy po uplynutí promlčecí doby podle ustanovení § 101 obč. zák. Promlčecí doba totiž začala běžet dnem uzavření smlouvy, kdy mohlo být právo objektivně vykonáno poprvé, a uplynula dnem 29. 3. 1998. Protože žaloba byla podána u soudu teprve dne 18. 10. 2000, jsou závěry soudu prvního stupně správné.

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání. Namítá, že žalobkyně zástavní smlouvu ze dne 28. 3. 1995 nepodepsala, ačkoliv byla (měla být) jejím účastníkem, a že se proto nestala perfektní. Závěry soudů by podle žalobkyně mohly obstát, jen kdyby zástavní smlouvu uzavřel se zástavním věřitelem pouze žalovaný 2); z požadavku písemné formy zástavní smlouvy vyplývá, že je neplatná, jestliže ji její účastník nepodepsal („vlastnoručně“), a že proto nemůže mít právní následky. Připustnost dovolání žalobkyně dovozuje z ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., zásadní právní otázku spatřuje v tom, zda „může být právní úkon – smlouva perfektní v případě, že jsou jejími účastníky na jedné smluvní straně uvedeny dvě osoby, přičemž smlouva je podepsána (uzavřena) pouze jednou z těchto osob, případně zda je takový právní úkon absolutně či relativně neplatný v případě, že účastníky smlouvy uvedenými na jedné straně jsou manželé, přičemž smlouva je podepsána (uzavřena) pouze jedním z manželů“, a navrhuje, aby dovolací soud rozsudky soudů obou stupňů zrušil a aby věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř. se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

Podmínky přípustnosti dovolání proti rozsudku odvolacího soudu jsou obsaženy v ustanovení § 237 o. s. ř.

Dovolání je přípustné proti rozsudku odvolacího soudu, jímž bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé (§ 237 odst. 1 písm. a/ o. s. ř.) nebo jímž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl ve věci samé jinak než v dřívějším rozsudku (usnesení) proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil (§ 237 odst. 1 písm. b/ o. s. ř.), anebo jímž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř. a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam (§ 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř.); to neplatí ve věcech, v nichž dovoláním dotčeným výrokem bylo rozhodnuto o peněžitém plnění nepřevyšujícím 20 000 Kč a v obchodních věcech 50 000 Kč, přičemž se nepřihlíží k příslušenství pohledávky (§ 237 odst. 2 písm. a/ o. s. ř.), a ve věcech upravených zákonem o rodině, ledaže jde o rozsudek o omezení nebo zbavení rodičovské zodpovědnosti nebo pozastavení jejího výkonu, o určení (popření) rodičovství nebo o nezrušitelné osvojení (§ 237 odst. 2 písm. b/ o. s. ř.).

Žalobkyně dovoláním napadá rozsudek odvolacího soudu, jímž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé. Podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř. dovolání není přípustné, a to již proto, že ve věci nebylo soudem prvního stupně vydáno rozhodnutí ve věci samé, které by bylo odvolacím soudem zrušeno. Dovolání žalobkyně proti rozsudku odvolacího soudu tedy může být přípustné jen při splnění předpokladů uvedených v ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř.

Rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam ve smyslu ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je odvolacími soudy nebo dovolacím soudem rozhodována rozdílně, nebo řeší-li právní otázku v rozporu s hmotným právem (§ 237 odst. 3 o. s. ř.).

Dovolací soud je při přezkoumání rozhodnutí odvolacího soudu zásadně vázán uplatněnými dovolacími důvody (srov. § 242 odst. 3 o. s. ř.); vyplývá z toho mimo jiné, že při zkoumání, zda napadené rozhodnutí odvolacího soudu má ve smyslu ustanovení § 237 odst. 3 o. s. ř. ve věci samé po právní stránce zásadní právní význam, může posuzovat jen takové právní otázky, které dovolatel v dovolání označil.

Přípustnost dovolání podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. není založena již tím, že dovolatel tvrdí, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Přípustnost dovolání nastává tehdy, jestliže dovolací soud za použití hledisek, příkladmo uvedených v ustanovení § 237 odst. 3 o. s. ř., dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu ve věci samé po právní stránce zásadní význam skutečně má.

Z hlediska skutkového stavu věci bylo v projednávané věci zjištěno (správnost zjištění soudů v tomto směru dovolatelka nezpochybňuje), že zástavní smlouvou, která je datována dnem 28. 3. 1995, jejímiž účastníky byli manželé (žalobkyně a žalovaný 2/) jako zástavci a Č. banka, a. s., jako zástavní věřitel a na níž byly podpisy obou zástavců dne 5. 4. 1995 notářsky ověřeny s tím, že listina byla vlastnoručně podepsána před pověřeným zaměstnancem notářky, byly dány předmětné nemovitosti do zástavy k zajištění pohledávky zástavního věřitele ze smlouvy o úvěru, poskytnutého " J. S. - E.". Nemovitosti tvořily součást bezpodílového spoluvlastnictví žalobkyně a žalovaného 2); počínaje dnem 1. 8. 1998 patří do jejich společného jmění (srov. Čl. VIII bod 2 zákona č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů). Žalobkyně tvrdí a posudkem znalce PhDr. J. V. prokazuje, že její podpis na této

zástavní smlouvě není jejím pravým podpisem; žalovaný 2) současně doznává, že podpis žalobkyně na smlouvě není jejím vlastnoručním podpisem. Za této situace odvolací soud řešil mimo jiné právní otázku, jaké jsou právní následky toho, že zástavní smlouva byla opatřena falzifikátem podpisu jednoho z účastníků smlouvy, který je manželem dalšího účastníka smlouvy na stejné smluvní straně. Protože uvedená právní otázka dosud nebyla v rozhodování dovolacího soudu ve všech souvislostech vyřešena, představuje rozsudek odvolacího soudu rozhodnutí, které má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Dovolací soud proto dospěl k závěru, že dovolání žalobkyně proti rozsudku odvolacího soudu je podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. přípustné.

Po přezkoumání rozsudku odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné.

Projednávanou věc je třeba i v současné době posuzovat - s ohledem na dobu, kdy měla být zástavní smlouva ze dne 28. 3. 1995 uzavřena - podle v té době účinných právních předpisů, zejména podle zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění zákonů č. 58/1969 Sb., č. 131/1982 Sb., č. 94/1988 Sb., č. 188/1988 Sb., č. 87/1990 Sb., č. 105/1990 Sb., č. 116/1990 Sb., č. 87/1991 Sb., č. 509/1991 Sb., č. 264/1992 Sb. a č. 267/1994 Sb., tedy podle občanského zákoníku ve znění účinném do 30. 6. 1995.

Smlouva o zřízení zástavního práva (zástavní smlouva) musí mít písemnou formu (srov. § 151b odst. 1 obč. zák.).

Smlouva je uzavřena (perfektní) okamžikem, kdy přijetí návrhu nabývá účinnosti; včasné přijetí návrhu nabývá účinnosti okamžikem, kdy vyjádření souhlasu s obsahem návrhu dojde navrhovateli. Písemný návrh a písemné přijetí návrhu musí být jednajícími podepsáno; teprve podepsaný projev má právní účinky. Činí-li písemný návrh nebo písemné přijetí návrhu oba manželé, musí je - mají-li mít sledované účinky - také oba podepsat (srov. též rozsudek býv. Nejvyššího soudu ČSR ze dne 15. 6. 1973, sp. zn. [4 Cz 29/73](#), který byl uveřejněn pod č. 39 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1974).

Věci v bezpodílovém spoluvlastnictví užívají oba manželé; společně hradí též náklady na věci vynaložené nebo spojené s jejich užíváním a udržováním (§ 144 obč. zák.). Běžné záležitosti týkající se společných věcí může vyřizovat každý z manželů; v ostatních záležitostech je třeba souhlasu obou manželů, jinak je právní úkon neplatný (§ 145 odst. 1 obč. zák.). Jde-li o důvod neplatnosti právního úkonu podle ustanovení § 145 odst. 1 obč. zák., považuje se právní úkon za platný, pokud se ten, kdo je takovým úkonem dotčen, neplatnosti právního úkonu nedovolá; neplatnosti se nemůže dovolávat ten, kdo ji sám způsobil (§ 40a obč. zák.).

Se soudy lze souhlasit v tom, že zastavení nemovitosti patřící do bezpodílového spoluvlastnictví manželů není běžnou záležitostí a že je proto k němu třeba souhlasu obou manželů. Při zastavení nemovitostí patřící do bezpodílového spoluvlastnictví manželů jejich vlastníky je však třeba - jak správně uvádí dovolatelka - rozlišovat, zda zástavní smlouvu uzavřeli oba manželé nebo jen jeden z nich. Jsou-li zástavci oba manželé, musí také oba smlouvu podepsat; kdyby smlouvu podepsal (a tedy učinil ofertou nebo akceptací) jen jeden z nich, smlouva (jako celek) by nebyla perfektní. V případě, že zástavní smlouvu uzavřel pouze jeden z manželů, může druhý z nich svůj souhlas se zastavením společné věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty vyjádřit písemně, ústně, popřípadě též konkludentně, a to i dodatečně (až po uzavření smlouvy); bez jeho souhlasu je zástavní smlouva neplatná, jen jestliže se druhý manžel této neplatnosti dovolá.

Kdyby byli účastníky zástavní smlouvy, podle které se zřizuje zástavní právo k věci patřící do bezpodílového spoluvlastnictví manželů, jako zástavci oba manželé a kdyby - jak je tvrzeno v

projednávané věci - podpis jednoho z nich nebyl jeho pravým podpisem (a byl tedy na smlouvě padělán), nelze úspěšně dovozovat, že by zástavní smlouva byla uzavřena jen jedním z manželů bez souhlasu druhého. Směrodatné totiž je, že podle obsahu zástavní smlouvy byli (měli být) oba manželé jejími účastníky (jako zástavci); smlouva tedy netrpí tím, že by se zastavením věci druhý manžel nesouhlasil, neboť se jedná o falsum, které - v rozporu se skutečností - jen předstírá vůli druhého manžela dát společné nemovitosti do zástavy, ačkoliv takovou vůli ve skutečnosti neměl, popř. ji neprojevil a ani - protože se uzavření smlouvy nezúčastnil - ji projevit nemohl. Dovolací soud proto dospěl k závěru, že zástavní smlouva o zastavení věci patřící do bezpodílového spoluvlastnictví, na níž byl podpis jednoho ze zástavců, kteří jsou manžely, padělán, je absolutně neplatná (§ 39 obč. zák.).

Z uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu není správný, neboť spočívá na nesprávném právním posouzení věci; Nejvyšší soud jej proto podle ustanovení § 243b odst. 2, části věty za středníkem, o. s. ř. zrušil. Protože důvody, pro které byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, platí i na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud rovněž toto rozhodnutí a věc vrátil Krajskému soudu v Ostravě k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3, věta druhá, o. s. ř.).